

Řehák, David – Foltin, Pavel – Stojar, Richard:
Vybrané aspekty soudobého terorismu.
Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských
informací a služeb, 2008, 143 stran, ISBN 978-80-7278-443-1.

Josef Smolík¹

Ministerstvo obrany ČR prostřednictvím Agentury vojenských informací a služeb (AVIS) vydalo knihu trojice autorů z brněnské Univerzity obrany s názvem *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Již v předmluvě je D. Řehákem konstatováno, že kniha „nepřináší nové či radikální pohledy“ (str. 4), ale snaží se čtenáři předložit „ucelený soubor poznatků a pohledů z více stran“ (str. 4), které by posloužily k základní orientaci v problematice.

Kniha je členěna do tří oddílů (*Fundamenty terorismu, Proces realizace terorismu, Boj proti terorismu*), z nichž každý představuje základní informace o jednotlivých aspektech terorismu.

Tak jako v jiných, podobně zaměřených i strukturovaných textech jsou i v této knize úvodní kapitoly věnovány terminologickému vymezení jednotlivých pojmů. Těmito základními pojmy jsou v tomto případě terorismus, konvenční válka a guerilla, které jsou definovány a vzájemně porovnány v tabulce č. 1 na základě několika kritérií (např. podle velikosti jednotek, užívaných zbraňových systémů, taktiky, mezinárodní legality atp.). Z tabulky č. 1 tedy vyplývá, že pro terorismus jsou typické malé ozbrojené jednotky vybavené lehkými zbraněmi, nástražné a výbušné systémy, jako taktika jsou často užívány únosy, atentáty a braní rukojmí. Jak rovněž vyplývá, teroristé se také zaměřují na symbolické objekty a politické oponenty, přičemž hlavním zamýšleným důsledkem má být psychický nátlak.

Autoři jsou si vědomi obtížnosti přijatelného definování základního pojmu, tj. terorismu, nicméně uvádí 4 názorové skupiny, které podle nich vstupují do této diskuse: 1) vědečtí odborníci (oceněna je objektivnost, nezávislost zkoumání a politická neangažovanost); 2) vládní autority; 3) veřejnost; 4) samotní teroristé a jejich sympatizanti.

Autoři, vědomi si problematičnosti nalezení ideální definice terorismu, uvádějí definice Encyklopedie světového terorismu (s jejíž konečnou verzí souhlasilo 81 % dotázaných vědců),

¹ Kontakt: Katedra politologie, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: josef@fss.muni.cz.

Bezpečnostní informační služby ČR, Vojenského výkladového slovníku vybraných operačních pojmů a Ministerstva vnitra ČR. Následně je diskutován poměrně komplikovaný a mnohdy symbiotický vztah mezi terorismem a organizovaným zločinem.

V části týkající se historického vývoje autoři navrhli klasifikaci terorismu, která má tyto etapy: historickou (do konce 17. století), nacionalistickou (od začátku 18. století do r. 1913), etapu válek (1914–1945), etapu studené války (1946–1989) a etapu studeného míru (od r. 1990 do současnosti). U každé z popisovaných etap autoři uvádějí základní charakteristiky, trendy a příklady jednotlivých teroristických činů. Graf č. 1 uvedený v závěru prvního oddílu představuje nárůst teroristických útoků ve světě v období 1998–2006.

Druhý oddíl se zaměřuje na konkrétnější popis jednotlivých teroristických skupin a organizací ve vztahu k mezinárodnímu prostředí. Na tomto místě je nutné ocenit především originální schémata popisující prostředí a aktéry terorismu, proces realizace terorismu a faktory plánování teroristických akcí (str. 30 a 32). Rovněž jsou diskutovány příčiny vzniku a jednotlivé charakteristiky teroristických skupin, stejně jako psychologické, sociálně-kulturní a genderové profily teroristů/teroristek.

Při popisu finančních zdrojů pro teroristické akce dělí autoři knihy finance vládní (v případě státem podporovaného terorismu) nebo finance z jiných zdrojů (např. z finančních sbírek či organizovaného zločinu). Jako vhodné pro srovnání pasáží týkajících se financování terorismu mohli autoři využít i knihu Loretty Napoleoni s názvem *Teror s.r.o.*

Tak jako v jiných publikacích je předložena typologie terorismu, která je detailně rozpracována na obrázku č. 5. Ze schématu i následujících kapitol vyplývá, že autoři vypracovali typologii na základě motivace, z čehož vyplývá, že terorismus lze dělit na politický/ideologický (politický, náboženský a monotematický), kriminální a psychotický/patologický. Kategorie politického terorismu je dále členěna na subverzivní (s podkategoriemi etnicko separatistického, krajně levicového a krajně pravicového) a represivní (ze strany buď státních, nebo nestátních složek). Jednotlivé kapitoly jsou vždy uvedeny charakteristickými znaky. Za nejasný lze označit psychotický terorismus. Jak je patrné ze samotné kapitoly, měli autoři na mysli tzv. psychopatologický terorismus, kde je hlavní motivací pachatele především psychické uspokojení z teroristické činnosti. Termín „psychotický“ je užíván jako pojem, který definuje akutní a přechodné psychotické poruchy (dle Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize), které jsou charakteristické přítomností bludů a abnormálního chování, přičemž základním kritériem je ten, že nemocný nemá kritický náhled na své symptomy, tudíž by nebyl schopen reflektovat vlastní

psychické uspokojení z teroristického činu. I proto by bylo vhodnější, kdyby autoři užívali termín psychopatologický, případně patologický.

V následující kapitole jsou probrány jednotlivé způsoby realizace teroristických činů (ochromení infrastruktury, psychologický nátlak, vražedné útoky), což dokresluje i graf č. 2, který se však týká pouze uskutečněných nebo plánovaných teroristických útoků v USA. Mezi prostředky terorismu autoři přiřadili letální prostředky, tj. konvenční (např. sečné a bodné zbraně, střelné zbraně, zápalné látky a výbušniny) a nekonvenční zbraně (zbraně hromadného ničení; biologické, chemické), a neletální zbraně (lasery, znehybňující prostředky atp.) včetně tzv. kyberterorismu. Poslední kapitola druhého oddílu si všímá primárních i sekundárních dopadů teroristických činů (oblastí státních struktur, ekonomiky, lidské psychiky, infrastruktury a životního prostředí).

Poslední oddíl se zaměřuje na jednotlivé možnosti boje proti terorismu. Autoři se věnují popisu jak státních složek v boji proti terorismu – zpravodajským službám, výzkumným pracovištím, protiteroristickým jednotkám (např. GSG-9, SAS, Delta Force či URNA) a ozbrojeným silám – tak i mezinárodní spolupráci, resp. jednotlivým mezinárodním organizacím, v jejichž zájmu je i boj proti terorismu. V textu jsou tak popsány aktivity Organizace spojených národů (především tzv. protiteroristického výboru), Organizace Severoatlantické smlouvy (např. v rámci pražského summitu v r. 2002 přijatý Plán boje Euroatlantické rady partnerství proti terorismu), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Rady Evropy, Evropské unie (v rámci níž se terorismem zabývají Evropská rada, Rada EU, Evropská komise, Europol a Eurojust). V poslední kapitole třetího oddílu knihy jsou shrnuty některé nástroje boje proti terorismu – především legislativní postupy a akční plány. V závěru autoři přiznávají, že „nalézt odpověď na otázku, co je vlastně terorismus, je velmi obtížné“ a rovněž předkládají dilema, „zda nebude nutné ve snaze zajistit občanům bezpečnost omezit jejich svobodu“ (srov. str. 113).

Knihy je sestavena na základě relevantní literatury a zdrojů, ocenit lze užití tabulek a grafů. V samotném závěru knihy jsou vysvětleny užívané zkratky v textu. Přílohu knihy tvoří chronologický přehled nejvýznamnějších teroristických incidentů a charakteristika některých teroristických organizací a skupin, konkrétně Action Directe, al-Kajda, Baskicko a jeho svoboda (ETA), Hamas, Hizballáh, Irská republikánská armáda a japonská sekta Óm šinrikjó. Zdůvodnění výběru právě těchto organizací však chybí. Lze ocenit i přítomnost jmenného rejstříku, který čtenáři umožní snadnější orientaci v textu. Kniha D. Řeháka, P. Foltína a R. Stojara si neklade přehnané cíle, ale zaměřuje se na srozumitelné představení problematiky především soudobého terorismu. Ocenit lze především logickou strukturu textu a představení současných legislativních postupů v boji proti terorismu (konvence, rezoluce, programy atp.). Kniha si jistě najde čtenáře

nejen u studentů společenských věd, ale i u široké veřejnosti se zájmem o získání základních informací o terorismu.